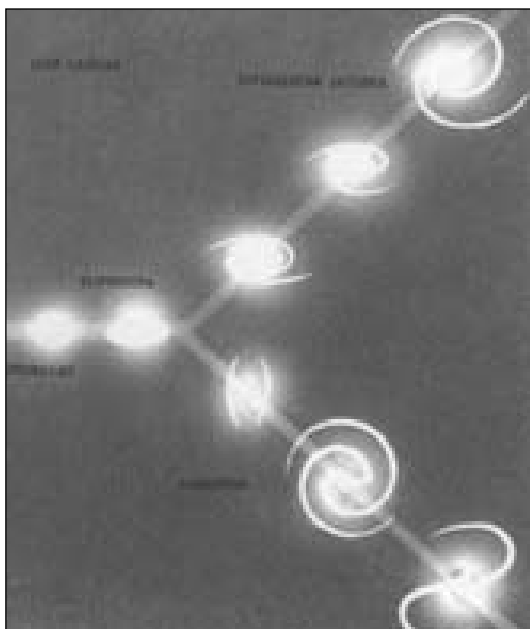

1.- IZARRAK, LUDIA, GIZONAK

Izardi
ezbardinak.

Ortzia ezagutzeko lenengo alegiñak Kaldearrak egin ebezan, orain 3000 urte dirala.

Arrezkero beti izan da bizi-bizi ortzia ezagutzeko guraria jakintza guztietako gizonengan: Babilonia'n, Grezia'n... Satu gaitezkan gu be pizka bat mundu zoragarri orretara.

Ikusten doguzan izarren ugaritasunak arritu ginduzan, baiña laster konturatu giñan askoz geiago zirala eta ez dirala guztiak bardiñak, itxurea antzekoa izan arren: Batzuike beti toki baten dagoz eta beste batzuk tokiz aldatzen dira. Ibiltari diran onei, naizta izarren antzekoak izan, izerbel edo planeta izenak jarri geuntsen.

Oneik, antziñakoen giro aretan jainkotzat artuak izan ziran eta gizakien ardurea artzen ebela uste izan eben, onerako naiz txarrerako.

Artizarra zan ederrena (Venus), beste bat gorri-gorria gudaren jainkotzat artu eben (Marte), ba-zan zuzentasunaren jainkoa be (Juris Pater/Jupiter).

Antziñako Txina'tarrak ikaratu egiten ziran egunezko illunaldiak, eklipseak, jazoten ziranean ete errensuge aundi batek eguzkia iruntzi egiten ebela uste eben eta euren mandariñak ori zer zan argi azaldu arren, ez eben sinisten.

Ortzia ikustetik sortua da antxiñatik astrolojia edo jaiotza-egunean izarrak zelan egozan ikusita, geroa eza-gutzen ebenen sasi-jakituria.

Zentzun geiago dauka izarren nondik norakoa agertzen dauan izar-izti edo astronomiak.

Millaka milloi izarren artean gu bizi gara. Ludi au ez da auts-ale bat baiño eta auts-ale onetan, beste askogaz zer naz ni?

Argiak segundo baten 300.000 km egiten dauz eta eguzkitik ona etorteko zortzi minutu bear dauz. Orain zazpi minutu eguzkia amatau ba'ltiz, guk oraindiño eguzkiaren argia eukiko geiunke.

Urren dagoan izarra Zentauro'ko Alfa deritxona da eta andik ona etorteko argiak lau urte ta bederatzi illebate bear dauz. Zelako ibillaldia!

Baiña urrutikuzkin edo teleskopioak zeru-sabaiaren barrura garoaz eta eun milloi izar ikusi dakez gure galaksiaren barruan eta galaksia onek 100.000 argi-urte daukaz aldetik aldera.

Galaksia orren ostean uts-une baltz aundi bat dago eta arago antzeko beste galaksia asko: Iru-zoko deritxon izar-laiñoa edo nebulosa 700.000 argi urtera dago. Ba-dagoz beste izar-laiño batzuk, Andromeda esaterako. Au ikusi leiteke urrutikuskin barik eta lau milloi argi-urtera dago emendik.

Ba-dagoz beste izar-baiño batzuk bi milla milloi argi-urtera eta ikusi leikezenak.

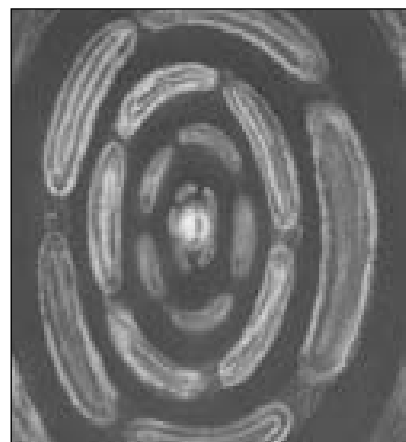
Eta izar orreik baiño arago zer? An izardia biribiltzen asten da. Izadia, antza, kontxa aundi baten antzekoa da. Eta arago? Illuna, utsa, ezerez?

Baiña orain, astrolojia ta astronomia'ren ostean astronautika etorri jaku. Gizakiak izar orreik ikustera joan nai dabe eta asi dira joaten, itxas-ontzien ostean, ortzi-ontziak daukaguz eta onein barruan dagozan geletatik begiratzen dabe ortzi-gizonak, Kolon'ek Ameriketako lurak begiratu ebazan antzera.

Gagarin, Titov, Shepard dira lenengo bide-egilleak eta gaurko gazteai dagokie bide orreitatik jarraitzea, gure mundu aundi ikaragarri au ezagutzeko, bear ba'da eguzkia baiño urriñago joango zaree zuek gazteok, gizaki guztien izenean.

An, bear ba'da, gu baiño adimendun aurreratuagoak aurkituko dozuez, guk ezin lortu dogun bakea egiten ikasiak.

**Olazar'tar Martin'ek
Margo Ederdun Entziklopediatik eratua**

Bin-Bag: Mundua
sortzen.